



Sygn. akt I PK 4/12

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 4 czerwca 2012 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Teresa Flemming-Kulesza (przewodniczący)
SSN Bogusław Cudowski
SSN Jolanta Strusińska-Żukowska (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa K.P.

przeciwko L.N.

o ustalenie,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 4 czerwca 2012 r.,

skargi kasacyjnej powódki od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w K.

z dnia 21 czerwca 2011 r., sygn. akt [...],

uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi Okręgowemu - Sądowi Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w K. do ponownego rozpoznania oraz orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy – Sąd Pracy w K. wyrokiem z dnia 21 czerwca 2011 r. oddalił apelację powódki od wyroku Sądu Rejonowego [...] w K. z dnia 28 stycznia 2011 r., którym oddalono powództwo K.P. przeciwko L.N., prowadzącemu przedsiębiorstwo pod nazwą [...] „P” w K. o ustalenie, że z dniem 23 czerwca 2010 r. nabyła prawo do urlopu na warunkach urlopu macierzyńskiego w związku z przyjęciem na wychowanie W.P., urodzonej [...] 2010 r. i wystąpieniem do sądu opiekuńczego o przysposobienie małoletniej.

Sąd odwoławczy przyjął za własne ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd pierwszej instancji, zgodnie z którymi powódka była zatrudniona u pozwanego od 1 października 2009 r. do 30 czerwca 2010 r. Z dniem 17 czerwca 2010 r. E.P., matka małoletniej W.P., urodzonej [...] 2010 r., powierzyła dziecko opiece powódki i jej męża – P.P. – wyrażając zgodę na pełne przysposobienie małoletniej przez małżonków P.. Począwszy od 17 czerwca 2010 r. W.P. przebywa w miejscu zamieszkania małżonków P., gdzie również jest zameldowana. W dniu 23 czerwca 2010 r. powódka i jej mąż złożyli w Sądzie Rejonowym w S. wniosek o przysposobienie małoletniej, a sprawa jest w toku. Postanowieniem z dnia 6 lipca 2010 r. Sąd Rejonowy w S. oddalił wniosek małżonków P. o zabezpieczenie przez przyznanie pieczy nad dzieckiem do czasu prawomocnego zakończenia postępowania w sprawie o przysposobienie. Pismem z dnia 25 czerwca 2010 r., doręczonym pozwanemu 28 czerwca 2010 r., powódka wniosła o udzielenie jej urlopu macierzyńskiego z tytułu przysposobienia dziecka, poczynając od 23 czerwca 2010 r. Pozwany w odpowiedzi na ten wniosek poinformował powódkę o konieczności dołączenia postanowienia sądu o powierzeniu pieczy nad małoletnią od 23 czerwca 2010 r. i zaznaczył, że do czasu uzupełnienia tego braku sprawa nie zostanie pozytywnie załatwiona. Kolejnymi pismami z dnia 5 i 8 lipca 2010 r., skierowanymi do pozwanego, powódka, powołując się na odpowiedź Departamentu Prawnego Głównego Inspektoratu Pracy, wskazała, że brak jest podstaw do twierdzenia, iż warunkiem uzyskania urlopu na warunkach urlopu macierzyńskiego jest przyznanie przez sąd pieczy nad dzieckiem, wystarczy bowiem samo

wystąpienie o przysposobienie dziecka. Pozwany jednak pozostał przy swoim stanowisku.

Sąd drugiej instancji uznał również za trafną ocenę prawną tego stanu faktycznego, wskazując że zgodnie z art. 183 § 1 k.p. prawo do urlopu na warunkach urlopu macierzyńskiego uzależnione jest od kumulatywnego spełnienia przez pracownika dwóch przesłanek: przyjęcia dziecka na wychowanie i wystąpienia do sądu opiekuńczego z wnioskiem o wszczęcie postępowania w sprawie jego przysposobienia. W ocenie Sądu odwoławczego, dokonując wykładni pojęcia „przyjęcie dziecka na wychowanie” Sąd Rejonowy trafnie stwierdził, że czynność ta musi być zgodna z prawem, co oznacza, iż przyjęcie dziecka na wychowanie musi mieć ważną i zgodną z obowiązującymi przepisami podstawę prawną. Ze względu na wynikające z art. 365 k.p.c. związanie prawomocnym orzeczeniem Sądu Rejonowego w S. oddalającym wniosek powódki o zabezpieczenie na czas trwania postępowania o przysposobienie małoletniej zasadnie też przyjął, że dziecko przebywa u powódki bez podstawy prawnej. Wykładnia art. 183 § 1 k.p. nie może zaś prowadzić do wniosku, że spełnieniem zawartej w nim przesłanki jest faktyczne przyjęcie dziecka na wychowanie. Zakładając racjonalność ustawodawcy, należy bowiem uznać, że przepisy poszczególnych dziedzin prawa są spójne, wobec czego nielogicznym byłoby przyjęcie, że przepisy te dopuszczają uznanie stanu faktycznego przed stanem prawnym. Taka sytuacja rodziłaby bowiem negatywne skutki polegające na udzieleniu urlopu macierzyńskiego osobom nieuprawnionym, co w konsekwencji prowadziłoby do nadużyć. Przyjęcie stanu faktycznego jako uzasadniającego zastosowanie art. 183 § 1 k.p. mogłoby doprowadzić do bezprawnego korzystania przez powódkę z urlopu macierzyńskiego, gdyby wniosek o przysposobienie został oddalony. Prawidłowo, zdaniem Sądu Okręgowego, Sąd pierwszej instancji odniósł się też do pisemnej deklaracji matki małoletniej W.P. z dnia 17 czerwca 2010 r., wskazując że nie wywołuje ona żadnych skutków prawnych w świetle art. 119² k.r.o., ponieważ zgoda rodziców na przysposobienie dziecka nie może być wyrażona wcześniej niż po upływie sześciu tygodni od jego urodzenia.

W skardze kasacyjnej od wyroku Sądu Okręgowego powódka zarzuciła naruszenie:

1. art. 365 i 366 k.p.c., przez wadliwe przyjęcie, że w niniejszej sprawie doszło do wydania postanowienia prejudycjalnego, a zatem w jego zakresie zachodzi *res iudicata*;
2. art. 183 § 1 k.p., przez jego błędną wykładnię, polegającą na przyjęciu, że czynność „przyjęcia dziecka na wychowanie” nie oznacza zdarzenia czysto faktycznego, tj. wykładnię, że „przyjęcie dziecka na wychowanie” musi wynikać z postanowienia sądu w przedmiocie powierzenia pieczy nad małoletnim.

Opierając skargę na takich podstawach, powódka wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku, a także uchylenie wyroku Sądu Rejonowego i orzeczenie co do istoty sprawy przez uwzględnienie powództwa w całości oraz zasądzenie od pozwanego kosztów postępowania, ewentualnie o uchylenie wyroków Sądów obu instancji i przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania.

W skardze kasacyjnej powódka zaznaczyła, że w dniu 22 marca 2011 r. sąd rodzinny wydał postanowienie o powierzeniu jej i mężowi pieczy nad małoletnią, a w dniu 19 kwietnia 2011 r. – postanowienie o przysposobieniu przez małżonków W.P.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Na wstępie wskazać należy, że skarga kasacyjna powódki została rozpoznana na posiedzeniu niejawnym, a nie na rozprawie, o co wniosowała skarżąca, albowiem w sprawie zachodziła przede wszystkim potrzeba dokonania wykładni art. 183 § 1 k.p. (art. 398¹¹ § 1 k.p.c.). Ustawodawca w art. 183 § 1 k.p. przyznał prawo do urlopu na warunkach urlopu macierzyńskiego pracownikowi, który przyjął dziecko na wychowanie i złożył wniosek o wszczęcie postępowania w sprawie w jego przysposobienia. Od spełnienia takich warunków było uzależnione prawo do przedmiotowego urlopu od chwili wejścia w życie Kodeksu pracy, wobec czego nie budzi wątpliwości, że pod pojęciem „przyjęcia dziecka na wychowanie” nie można rozumieć określenia przed sąd opiekuńczy przed orzeczeniem przysposobienia osobistej styczności przysposabiającego z przysposabianym w

formie pieczy nad dzieckiem, o czym mowa w art. 120¹ § 1 i 2 k.r.o., gdyż ten przepis został dodany do Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego dopiero w 1995 roku. Trudno przyjąć także, iż ustawodawcy chodziło o powierzenie opieki nad dzieckiem na czas trwania postępowania o przysposobienie w formie zabezpieczenia, bowiem w treści art. 183 § 1 k.p. nie ma mowy o uzależnieniu prawa do urlopu od legitymowania się wydanym przez sąd opiekuńczy postanowieniem zabezpieczającym, lecz jedynie od przyjęcia dziecka na wychowanie i złożenia wniosku w sprawie jego przysposobienia. Kodeks rodzinny i opiekuńczy nie posługuje się pojęciem „przyjęcia dziecka na wychowanie”, stąd dla odkodowania jego znaczenia należy odwołać się do innych aktów prawnych, w szczególności zaś do treści art. 69 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst. Dz. U. 2009 r. Nr 153, poz. 1227 ze zm.; dalej jako: ustawa emerytalna), który stanowi o warunkach uprawniających do renty rodzinnej przyjętych na wychowanie i utrzymanie wnuków, rodzeństwa i innych dzieci. Wynika z niego zaś, że przyjęte na wychowanie i utrzymanie wnuki, rodzeństwo i inne dzieci, o których mowa w art. 67 ust. 1 pkt 2, mają prawo do renty rodzinnej, jeżeli spełniają warunki określone w art. 68, a ponadto:

1. zostały przyjęte na wychowanie i utrzymanie co najmniej na rok przed śmiercią ubezpieczonego (emeryta lub rencisty), chyba że śmierć była następstwem wypadku, oraz
2. nie mają prawa do renty po zmarłych rodzicach, a gdy rodzice żyją, jeżeli:
 - a) nie mogą zapewnić im utrzymania albo
 - b) ubezpieczony (emeryt lub rencista) lub jego małżonek był ich opiekunem ustanowionym przez sąd.

Biorąc pod uwagę treść zwłaszcza pkt 2 w art. 69 ustawy emerytalnej, nie można mieć wątpliwości, że „przyjęcie na wychowanie” nie jest równoznaczne z formalnym ustanowieniem opieki przez sąd. Ustawodawca wyraźnie bowiem odróżnia dzieci, w stosunku do których ubezpieczony został przez sąd ustanowiony opiekunem (lit. b), od tych, wobec których nie przysługuje mu ten formalny status (lit. a), określając obie te grupy mianem „przyjęte na wychowanie i utrzymanie” (art. 69 pkt 1 *in principio* ustawy emerytalnej). Jak wyjaśnił Sąd Najwyższy w

wyroku z dnia 4 listopada 2009 r., I UK 142/09 (LEX nr 564770), przyjęcie na wychowanie w rozumieniu art. 69 ustawy emerytalnej oznacza, że „nie ma rodziców, którzy realizowaliby wychowanie, bądź też rodzice (rodzic) nie realizują obowiązku wychowywania i obowiązek ten, łącznie z dostarczaniem utrzymania, przejmują dziadkowie. Przez przyjęcie na wychowanie należy rozumieć stałe sprawowanie pieczy nad dzieckiem, polegające na opiece nad nim, przekazywaniu mu wiedzy, zapewnieniu osiągnięcia rozwoju fizycznego i psychicznego oraz doprowadzeniu do samodzielności. Przyjęcie na wychowanie oznacza również podejmowanie w imieniu dziecka istotnych decyzji związanych z jego egzystencją, edukacją i procesem wychowawczym, a zatem w istocie przejęcie odpowiedzialności za proces wychowawczy”. Chodzi zatem o faktyczne sprawowanie opieki nad dzieckiem.

Nie można uznać, że pojęcie „przyjęcia dziecka na wychowanie” zawarte w art. 183 § 1 k.p. posiada jakąś inną treść normatywną, niż określeniu temu nadają przepisy z zakresu ubezpieczeń społecznych. Oznacza zatem faktyczne sprawowanie opieki nad dzieckiem, niezależnie od formalnego statusu jego opiekuna. Za taką interpretacją przemawia nie tylko reguła spójności systemu prawa, będąca jedną z naczelnych zasad procesu legislacyjnego, która nakazuje przyjmować tożsamość treści tych samych pojęć mimo ich zamieszczenia w różnych aktach prawnych, ale także zbliżone funkcje, jakie pełnią przepisy art. 183 § 1 k.p. i art. 69 ustawy emerytalnej. Chodzi w nich bowiem przede wszystkim o dobro dziecka, tj. zagwarantowanie mu faktycznej opieki (i zapewnienie środków na utrzymanie w wypadku śmierci faktycznego opiekuna odnośnie do art. 69 ustawy emerytalnej), co wymaganie prawnego uregulowania sytuacji jego faktycznego opiekuna mogłoby co najmniej utrudnić, a niekiedy nawet uniemożliwić.

W takiej sytuacji przyznać należy rację skarżącej, że art. 183 § 1 k.p. nie uzależnia prawa do urlopu na warunkach urlopu macierzyńskiego od uzyskania przez pracownika postanowienia o powierzeniu pieczy nad dzieckiem w trybie art. 120¹ k.r.o., wobec czego stanowisko Sądu drugiej instancji o związaniu postanowieniem Sądu Rejonowego w S. o oddaleniu wniosku powódki w przedmiocie powierzenia pieczy nad małoletnią W.P. naruszało art. 365 § 1 k.p.c., bowiem nie było go można uznać za prejudykat dla niniejszej sprawy.

Trafnie skarżąca zarzuciła również naruszenie art. 183 § 1 k.p., przez dokonanie takiej jego wykładni, która pojęcie „przyjęcia dziecka na wychowanie” sprowadza wyłącznie do formalnego ustanowienia pracownika opiekunem dziecka na czas trwania postępowania w sprawie o przysposobienie, z pominięciem takich sytuacji, jak występująca w sprawie niniejszej, w których wnioskujący o urlop faktycznie opiekuje się małoletnim, o którego przysposobienie wystąpił.

Z tych względów Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. i art. 398²¹ w związku z art. 108 § 2 k.p.c.).

/tp/